

Fra steinrøysa

Av Peter Andresen

Heldigvis for oss, det dukker stadig opp nye forekomster her i Dalane-kommunene. Flere av disse forekomstene er knyttet til alle pegmatittgangene som finnes rundt om. Bent Eias funn på garden Barstad i Sokndal er allerede nevnt i Geologiposten nr. 6. Nå har Bent i tillegg fått bestemt en prøve til å være hedenbergitt – et pyrokсенmineral. På en annen steinprøve er det funnet apatitt. Apatitt opptrer som røde krystaller, over 1 cm lange.

En nyoppdaget pegmatitt i Sokndal ligger ved den nedlagte garden Gaudland. Her finnes også zirkon, orthitt og polykras – det samme som ved Barstad. Pegmatitten ligger i stien fra Gaudland og opp mot Lundan. Blokker med pegmatitt ligger forøvrig spredt rundt om et større område. Fargen på pegmatitten er rødlig (feltspat), og den er derfor lett å skille fra de omliggende bergarter.

Også i Eigersund er det funnet spennende pegmatittganger. På odden mellom Løyningsvågen og Selvågen på S. Eigerøy er det flere store og små ganger. Sannsynligvis er de dannet i kontaktsonen mellom den ilmenittrike gangen som fortsetter østover mot Koldal og Kydland, og anorthositt. To små krystalldelere er ved Geologisk Museum i Oslo bestemt til å være euxenitt. Mineralet er nært beslektet med polykras, som er ganske vanlig i vårt distrikt.

Ved Rangåtjørna på veien opp mot Kjervall kan man finne to forskjellige ganger. Den ene inneholder store «krystaller» av pyroksen (hypersten?), den andre er en vanlig pegmatitt. Da jeg første gang besøkte denne pegmatitten, ble det funnet zirkon, polykras, molybdenglans, biotitt, magnetitt foruten de vanlige pegmatittmineralene kvarts og feltspat.

Foreningen var forresten på tur til denne lokaliteten 1. mai, og da ble det også

funnet zirkon, polykras og de andre mineralene – bortsett fra molybdenglans.

Gamle og kjente forekomster kan også gi funn av spennende og nye mineraler. Ved flere av fjorårets geologiturer ble det funnet mineraler og bergarter som nå er bestemt ved diverse geologiinstitusjoner, som NGU i Trondheim og Geologisk Museum i Oslo.

Selv om Osland ved Moi ligger i Gjesdal kommune, kan vi vel snike med litt også herfra. På Osland har Bent funnet det uvanlige serpentin-mineralet klinokrysofit. Det opptrer som tynne, hvite «hinner» rundt massiv, grønn antigoritt (serpentin).

Etter foreningens tur til Gursli gruver ble det funnet noen mineraler som ikke har vært registrert herfra tidligere. Det ene mineralet må man bruke kortbølget ultrafiolett lys for å finne. Det heter powelitt og er et molybdat, mineralet opptrer som et gråhvitt belegg nær molybdenglans. På samme lokalitet ble det også funnet gule og hvite krystaller av gips.

Gipskrystaller finner man dessuten i et gammelt magnetkisskjerp ved Urdal i Sokndal. Her sitter de som små, klare krystaller på gul, massiv jarositt. Magnetkisen ved Urdal inneholder forøvrig mikroskopiske inneslutninger av nikkell-jernsulfid og pentlanditt.

Geologiforeningens tur 1. mai inkluderte også en avstikker til gamle skjerp på Hestnes. Her er det nemlig funnet noe man med god samvittighet kan kalle krystaller av ilmenitt. Når man slår på den massive, sprø ilmenitten som finnes utenfor skjerp, vil den sprekke etter spalteflatene. Er man heldig, kan man bli sittende igjen med ilmenittstykker som har perfekte krystallformer. Det samme fenomenet er kjent hos flusspat. Et stort, massivt stykke kan spaltes opp til flere små, perfekte oktaedere.